

Kunst og identitet

Axel Bolvig

'National identitet' er navnet på en udstilling på Statens Museum for Kunst. Den er forholdsvis lille, omfatter kun fire ret små udstillingslokaler, den er svær at finde, dens billedvalg synes lidt tilfældigt, den er tilsyneladende skabt som en slags appendiks til museets ganske fornuftige idé om at ville systematisere afdelingen for guldalderkunst. Med de rette midler og den bevidste satsning som særudstilling kunne udstillingstemaet være særdeles spændende.

Den udstilling har på mærkelig vis skabt debat.

Nej, nej ikke udstillingens værker, men nogle citater, som er skrevet på væggene. Det må være frustrerende for kurator! Det startede med at Michael Pihl 16/8 kastede sig over disse tekster. De er, mener han, alt for ensporede ved ikke at inddrage Søren Krarup og Ralf Pittelkow. Det kan såmænd være en rimelig indvending. Selv savner jeg citater fra bla. Oehlenschläger, Leonora Christina, Gorm den Gamle, Poul Martin Møller, én fra de autonome og én fra Vollsmose samt Brian Mikkelsen.

Jeg tillod mig en replik, som udelukkende drejede sig om en kritik af Michael Pihls eget brug af historiske skriftlige kilder, bl.a. Saxo. Jeg nævnte ikke udstillingen med ét eneste ord.

Nu kommer det sjove. Claes Kastholm Hansen skriver 30/8 groft sagt, at jeg iler museet til hjælp, og 5/9 skriver Michael Böss, at 'i øvrigt viser udstillingen ganske fint, at national identitet er noget, der bestandig forandrer sig, og som til en vis grad konstrueres gennem tekster og billeder. Men dette synes professor Axel Bolvig - som jo er ekspert i billeder - ikke at have forstået. Han gjorde sig nemlig samme dag (25/8) på en lidt perfid vis til gode over Pihl og påstod, at forestillingen om dansk identitet først opstår i 1800-tallet. Men heller ikke Bolvig er jo historiker.'

Undskyld, men jeg har altså ikke udtalt mig hverken om udstillingen eller om tidspunktet for fødslen af en dansk identitet. Jeg har det svært med at pådutte os én fælles identitet samt at tidsfæste den.

Da jeg jo ikke hidtil har omtalt udstillingen og ikke orker at kommentere udtalelser, jeg aldrig har fremsat, vover jeg her at give selve udstillingen et par bemærkninger. Den lægger stærkt men upædagogisk ud ved at modstille to eksempler på 'fædrelandsfølelse', to statuer. Den ene af C. F. Stanley 'Amor patriae' (Kærlighed til fædrelandet) fra 1777. Den anden af H. W. Bissen 'Den tapre landsoldat' fra 1850-51. Større modsætning kan man vanskeligt finde. Men den kunne være fremlagt med kraftigere punch. Og 'Amor patriae' er alene om at repræsentere tiden forud for guldalderen.

Stanleys figur er skabt ganske med samme udtryk og form som antikke romerske helte med laurbærkrans i hår og hånd. Kun få ville studse over at finde den i en niche på Forum Romanum.

Bissens landsoldat er skabt i forbindelse med Treårskrigen og forestiller en menig dansk soldat med en bøgegren i hånden (lad nu være at det er gipsudgaven vi betragter. Bronzeversionen er stor og står i Fredericia).

Der er et kvantespring i mentalitet men ikke i tid mellem de to 'fædrelandskærlige' fremstillinger. Stanleys 'Amor patriae' var receptionsstykket til Kunstakademiet, som havde sin opfattelse af kunstens indhold. Siden akademiets start i 1750'erne forlangte man af guldmedaljeopgaverne, at de skulle rumme bibelske motiver. Først 1833

accepterede man et nyt emne. Nej ikke dansk men fra Homer! Stanley havde intet alternativ og ønskede det givetvis heller ikke.

Bissen arbejdede for den internationale Bertel Thorvaldsen og lavede længe skulpturer og friser med antikke emner som 'Ceres og Bacchus bringer civilisationens gaver til menneskene' (1835-41; delvis rekonstrueret af sønnen efter Christiansborgs brand 1884). Her er der ikke tale om, at civilisationen havde danske rødder. Men Bissens emnekreds ændrer sig ti år senere efter Treårskrigen med Landsoldaten, der nok har en klassisk heroisk stilling, men repræsenterer den anonyme menige soldat, hvilket er et spændende valg. Der er nu dansk muld under hans støvler. Har Bissen pludselig fundet vores fælles nationale identitet?

Skyldes forskellen på de to statuer, at Uffe Østergaard og hans lemminger har ret, når de påstår, at fædrelandsfølelsen er en 1800-talskonstruktion (jeg tør næsten ikke nævne det)? eller de tilfældige og forskelligartede omstændigheder bag kunstens tilblivelse samt almindelige udvikling?

Eller er spørgsmålet, om kunst i det hele taget af sig selv kan udtrykke eksempelvis national identitet? Er et landskab, en bøgeskov, en kostald eller et familiebillede mere nationalt, mere fædrelandskærligt, mere identitetsskabende end Ceres og Bacchus', Frederik V til hest på Amalienborg slotsplads (1771), Claus Bergs altertavle i Odense domkirke (ca. 1520), Elmelundemesterens kalkmalerier (ca. 1500), helleristningerne (bronzealderen)? You name it. Skal vi acceptere, at C. W. Eckersberg i vores kunsthistorie betegnes som den danske malerkunsts fader?

Til mine opponenteres formodentlige overraskelse er svaret, at alle kunst- og kulturprodukter efter min opfattelse er potentielle skabere af identitet. Hvis og når vi vel at mærke vil definere vores identitet ud fra sådanne værker og ikke kun fra guldalderkunst.

Kalkmalerierne er danske. Ligeså helleristningerne (ok så nordiske eller bornhomske da), altertavlerne, epitafierne og rytterstatuerne. Der er i hvert fald ikke en eneste turistforening, som ikke vil pege på disse emner som en del af vores kanoniske kulturarv. Lokalet ved siden af de to fædrelandskærlige statuer og således uden for udstillingen er helliget Carl-Henning Pedersen. Udtrykker eller skaber han ikke en fælles identitet? Eller skal vi partout søge til J. Th. Lundbye og hans køer og gravhøje på marken? (som jeg værdsætter højt, men ikke nødvendigvis højest).

At 1800-tallets kunst udtrykker noget særligt er historisk betinget. Ingen har udtrykt og tilskyndet til det stærkere end N. L. Høyen (1798-1870). Vores fortid skal findes på landet her hjemme og ikke i Italien, hævdede han. 'Det er de samme Folk, som lever i disse egne, de gamle Guders og Heltes Træk ere nedarvede paa Nutidens Sønner. Den Simpelthed og Djærvhed, det patriarchalske Liv, som vi endnu træffer i Fiskerlejerne og i Bønderbyerne omkring i Danmark...'. Lundbye adlød og drog ud og malede sine dejlige landskaber med gravhøje, mens han i sine dagbøger forbandede overnatningerne hos bønderne: 'Og gyser det end lidt i mig, naar Konen faaer det Indfald med Fingeren at jage efter et vist Støvgran blandt de Myriader, der findes i min varme Melk Morgen og Aften... Jeg lukker Øinene og tænker paa de deilige Klintebakker'. Jo, Lundbye var blandt folk med danske guders træk!

Faktisk synes jeg, det er synd for guldaldermalerne, at de skal sovses ind i den nationale identitet. Dertil er en del af deres kunst for god og varieret.

Tag fx to malerier, der hænger side om side: C. W. Eckersberg 'Det Nathansonske Familiebillede' 1818 og Wilhelm Marstrand 'Det Waagepertersenske Familiebillede' 1836. Begge malerier er ifølge billedteksterne familie billeder, men hvor det første udstiller hjemmet som en slags offentlighed, er det sidste gennemsyret af en biedermeiersk intimsfære. Men på udstillingen er de ikke modstillet som de to

skulpturer. De skal repræsentere den samme 1800-tals identitet, hvad de ikke gør. Og alligevel: hvis vi opfatter kunsten i 1800-tallets første halvdel som en helhed kaldet guldalderen, så vupti er de begge udtryk for det samme – nøjagtig som helleristningerne, kalkmalerierne, skagensmalerne, bondemalerne. Det er dansk, det er dejligt. Malerierne skaber, eller man kan få dem til at skabe fællesskab – og det er endda ikke kun sagt ironisk, dertil er min agtelse for kunsten alt for stor.

Hvorfor er disse to, ja mange af udstillingens billeder ikke perspektiveret tilbage og frem i tid. Det kunne gøres ved at sætte et særligt mærke på mange af museets malerier og henvise hertil. Så ville vi ikke skulle nøjes med at se Bindesbøll i en skitse med sin 'udanske' fez på hovedet men gå til Constantin Hansens 'Et selskab af danske kunstnere i Rom' fra 1837, som findes ikke langt fra vores udstilling. Det billede siger i al sin opstillethed en hel del om 'danskhed', eller bør jeg nøjes med at skrive: om danske kunstnere, der ser ud til at kede sig bravt i Rom.

Og så ville der være sat et mærke ved Peter Hansens 'Pløjemanden vender' fra ca. 1900. Han tilhørte bondemalerne, som blev ringeagtet i københavnske anmelderkredse. Men se på mulden, de stovte heste der tålmodigt venter på pløjemanden, se på hans støvler. Her har vi rod, her har vi hjemme - hov, jeg glemte pløjemanden på de gamle 500-kronesedler og Adam, der fire hundrede år tidligere pløjer i Elmelunde på Møn.

Og hvor ville det være perspektivrigt at se P. C. Skovgaard 'Landevejen ved herregården Vognserup' (1849) sammenstillet med fx Maja Lisa Engelhardt 'Vej gennem landskab' (2000); og så har hun endda leveret illustrationer til Sprog- og Litteraturselskabets Saxoudgave fra samme år.

Jeg opfordrer hermed vores nationale museum til at kreere en stor udstilling om 'Kunst og identitet', gerne ledsaget af et katalog med masser af citater af bl.a. Gorm den Gamle og Søren Krarup.

PS. Det er ret påfaldende, at de 'atypiske' kunstnere, de som ikke passer ind i den 'nationale' kunstopfattelse, at netop de har fået – eller selv skabt - et helt museum for sig selv: Thorvaldsen, Willumsen, Tegner!